

iets anders en meers, gij zult het bevroeden, dan een picturaal motiefje. Al spreekt het evenzeer van-zelf, dat iemand, die goed kan kijken, ze terug zal vinden in het minste der stillezens van den rijken en zoo gedweeën Meester.

Neen, niettegenstaande enkele etsen, niettegenstaande enkele, meest oude schilderijen, is James Ensor niet wat men een eigenlijk zeeschilder, een schilder van zeezichten noemt. En het ligt niet alleen, zooals ik hierboven zei, aan de zee-zelve en aan het soort vertrouwelijheid dat Ensor bindt aan haar. Het ligt evenzeer, en in hoofdzaak zelfs, aan Ensor's geest, aan de geaardheid van zijn gemoedsleven.

Al denkt hij ook meestal picturaal, wat niemand zal verwonderen, hij dént dan toch: zeldzaamheid onder onze schilders. Emotief in de eerste plaats, is hij tevens gedachtelijk intuïtief als weinigen, schrandler met een uiterst-fijn onderscheidingsvermogen, en tevens rijk aan eene zeer verscheiden en behoorlijk-verduwde lectuur. Hij is daarenboven vernuftig, wat hem met onrust vervult; reticeerend dan ook in zijn felsten durf; bang soms om de eigen ironie; dan ook gewelddadig tot bij alle rauwheid, waar hij het, met overdrijvend gebaar, uitflapt. — Een schilder met een dergelijke innerlijkheid schildert niet dan zich-zelf. Hij heeft, het spreekt van-zelf, een object, dat hij bedoelt weêr te geven. Doch weest gerust: dat object zal blijken een deel van hem-zelf te zijn. Ik ken van Ensor eene koolteekening naar den Apolloon van het Belvédère; hij heeft ze gemaakt op zeventienjarigen leeftijd; het geeft eene vreemde gewaarwording hoe mysterieus-modern het gelaat van dien Apolloon aandoet. Ik weet wel dat zoo goed als al zijne doeken uit de jaren tachtig wonderbaar zijn, in eerste instantie, om hunne schilderkeurige hoedanigheden. Maar merkt hoe, naar de jonge man vordert in jaren, het geestelijk element in zijn werk meer en meer naar voren treedt, en hoe dat bestanddeel meer en meer met iets als angst lijkt gedrenkt. — Een ik-schilder nu, die gestadig zich-zelf ondervraagt, zich pijnigt met de ascesis, hetzij eener lichte ironie, hetzij der overrompelende doodsgedachte — Ensor's marteling —, zal wel al te ingewikkeld zijn om zich te laten gaan op gemeenplaatsen, zelfs de meest lyrische en dus onpersoonlijkste. En men zal toegeven dat de zee eene onpersoonlijke gemeenplaats is; Ensor ziet er dan ook, trouwens onbewust, van af de zee te schilderen, zooals een Artan, bij voorbeeld, dat vóór hem had gedaan.

De onrust van Ensor schijnt in de laatste tien jaren te luwen, te smelten in eene weemoedige verteederling, te verijlen in eene kokette zinnelijkheid. Zijne kunst heeft er aan fijnheid nog bij gewonnen. Ik heb hier reeds, naar aanleiding van zijn werk, Mallarmé genoemd. Ik herinner mij dat Mallarmé nog jong was, toen hij, in „La chair est triste, hélas”, zijn zeezucht uithulde, maar op rijperen leeftijd zich de glimlachende wijsheid